

Posudek oponenta

na bakalářskou práci Anežky Mixové

Josef Bohuslav Foerster: písňový cyklus Erotikon

Anežka Mixová koncipovala svou bakalářskou práci jako monografickou, věnovanou jedinému dílu – Foersterovu písňovému cyklu Erotikon. Cílem práce bylo komplexní pojednání o díle a jeho popis z různých aspektů. Značnou část věnuje textové stránce, kde mohla využít svou druhou oborovou specializaci – filologii a lingvistiku.

Práce má přehlednou a logickou strukturu, nejdříve důkladně shrnuje stav bádání, pak zasazuje dílo do kontextu ostatních Foerstrových písňových cyklů z hamburského období, dále zkoumá texty a jejich vazbu na hudbu, a nakonec provádí analýzy všech čtyř písňů cyklu s cílem neopomenout nic podstatného, co lze o díle zjistit a konstatovat. Takový cíl jistě odpovídá tomu, co se očekává od bakalářské práce, jejímž smyslem je především prokázat základní kompetence v oboru.

Stav bádání autorka práce shrnula velmi důkladně. Zmiňuje existující monografie a dílčí práce o Foersterovi a zvláště si všímá všech zmínek o Erotikonu a různých soudů o Foerstrově písňové tvorbě. Kriticky zhodnotila zdroje a opravila v nich řadu chyb a nepřesných tvrzení, chyby ve jménech, upozorňuje též na změněné opusové číslo cyklu a shrnuje nejasnosti kolem datace vzniku písni. Porovnává i různé verze z pozůstalosti, dedikace, pořadí písni, vydání, atd. Podrobně se věnuje osobnostem německých autorů textů, a kontextu zhudebněných básní v rámci jejich tvorby, zejména pak Karla Stieler, jehož básně Foerster zhudebnil i v jiných dílech. Věnuje se též českým překladům, které porovnává s originály.

Při popisu jednotlivých písni se autorka drží pevné struktury výkladu – analyzuje formu a obsah básni, vazbu hudby na jejich členění a významové akcenty, jakož i samotný harmonický průběh a stylizaci klavírního doprovodu. Co do formy a důkladnosti výkladu její práci nelze mnoho vytknout. Teprve v hudebních analýzách a popiscích notových příkladů nacházím chyby a nepřesnosti, které je třeba zmínit.

Autorka si z pramenů vypsalala výroky různých autorů (Nejedlý, Svoboda, Rektorys, Peduzzi, Kvěch ad.) charakterizující Foersterovu hudební řeč a používá je často jako vodítko pro analýzu. Většinou se jedná o subjektivní postřehy, které verbalizují dojmy z poslechu

Foerster, o hudbě samé však sdělují málo. Zmiňují třeba užití diatoniky, chromatiky, průtahů, septakordů, tedy celkem samozřejmé věci vyskytující se v dobové hudbě. Autorka jim přikládá až příliš velký význam, když se jejich relevanci snaží potvrdit vlastní analýzou. (viz str. 33)

Samotné analýzy písní v textu práce obsahují vesměs pravdivá tvrzení a správné postřehy. Problém nastává u popisu notových příkladů, které se často s těmito zjištěními míjejí.

Příklad 5 není právě „ukázkou modulace“ – od druhého akordu hudba setrvává v tónině se 6b, čtvrtý akord je stejný jako první, jen v jiném obratu, a as moll zde není tónikou. Jako příklad modulace by na tomto místě posloužil až širší kontext.

Příklad 6 je popsán jako ukázka „silně neukotvené části B vybočující ze základní tóniny za pomoci terciové příbuznosti v taktech 13.-17.“ Správněji než „vybočující“ by bylo „modulující“ a vskutku se jedná o dvojí modulaci o malou tercii výše. Funkční značky pod notovým zápisem ale neodpovídají skutečnosti. Redukované na harmonický základ jsou zde v podstatě tři nónové dominantní souzvuky propojené společnými tóny. Zde by stačilo opustit funkční analýzu a postup popsat pomocí názvů akordů.

Příklad 9 - první akord je správnější určit jako I^6_4 , nikoli V^6_4 . Druhé označení se sice užívá u průtažného kvartsextakordu, ale pro srozumitelnost se musí vyznačit jako dvojitý průtah nad dominantou, jinak je matoucí.

Příklad 10 – analýza 1. a 4. akordu neodpovídá skutečnosti, neboť odhlíží od harmonické role basu, navíc je rozbor nekoherentní v tom, že se zde přechází z funkčních značek k názvům akordů a chybí též určení tóniny.

Příklad 11 – nesouhlasím, že se jedná o „náznak tristanovského akordu“. Nanejvýš lze říct, že akordy s chromatickými průchody, jako tento, mohou připomínat Wagnera.

Příklad 12 - nepovažuji za příklad klamného spoje. Vztah $G7 - As7$ je spíše vztahem $V7$ a akordu zv. sexty na VI stupni.

Příklad 13 - vztah $As7$ a $D7$ jsou dvě dominanty v tritonovém poměru mající společné 2 tóny. Ale lze v tom spatřovat i „ukázkou chromatických průchodných akordů“, jak píše autorka, neboť je v nich chromatické vedení hlasů.

U poslední písně autorka připouští dva způsoby tonálního výkladu: „Je možné uvažovat, že harmonické dění písně se až do taktu 12 odehrává nad prodlevou tóniky D (či dominanty G)“ (s.53). Kdybychom D považovali za tóniku, byl by tento úsek v mixolydickém modu a modalita nepatří mezi zmiňované Foersterovy charakteristiky. U popisku příkladů 15 a 16 se však autorka správně přiklání k tvrzení, že daný úsek je na dominantě (přesněji nad dominantním tónem D) a tedy v G dur, do jejíž tóniky se nakonec konvenčně rozvede.

Příklad 18 je učebnicovým příkladem, ale nikoli „průchodného“ akordu, nýbrž střídavého, neboť se jedná o výsledek chromatického vedení hlasů o půltón níž a zase zpět.

U některých příkladů chybí klíče a předznamenání, což čtenáře nutí sáhnout po partituře, ta by pak měla být nedílnou přílohou práce.

Při popisu Foerstrový hudební řeči dochází k jistým zkratkám a zjednodušením. Nejasný je např. často užívaný pojem „prvek diatoniky“, který má charakterizovat Foersterovu píseň s milostnou tematikou (viz s. 11, 51, 61, 62). Diatonika je přece základ veškeré tonální hudby, nikoli přidaný prvek. Autorka chtěla zřejmě vyjádřit, že Foerster v určitých lyrických polohách používá jednoduchý diatonický materiál, zbavený chromatismů.

Určitý spěch při finalizaci textu se projevil nejen v podobných nedotažených formulacích, ale i v některých formálních náležitostech. Kapitola nazvaná „Tematické katalogy“ pojednává o něčem jiném a na titulním listě (elektronické verze) chybí jméno autorky práce, které se nevyskytuje ani nikde jinde v textu.

Přes tyto dílčí výhrady hodnotím bakalářskou práci Anežky Mixové jako velmi solidní. Ocenit lze zejména části, ve kterých se zabývá vztahem textu a hudby a formuluje zajímavé postřehy o způsobech, jak se výraz textu projevuje v hudbě.

Práci hodnotím jako splňující požadavky na bakalářskou práci a navrhuji známku 2.

Miroslav Pudlák

V Horoměřicích, 26.8.2021

